

РАХУНКОВА ПАЛАТА

Затверджений
постановою Колегії
Рахункової палати
від 14.07.2015 № 12-2

ЗВІТ

**про результати аудиту ефективності використання коштів
державного бюджету, спрямованих у 2013-2014 роках на охорону
довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних
доріг загального користування**

Київ 2015

ЗМІСТ

ПРЕАМБУЛА.....	3
ВСТУП.....	4
1. ОЦІНКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ ТА УТРИМАННІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ.....	5
2. ОЦІНКА СТАНУ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ ТА УТРИМАННІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ.....	13
• <i>КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування"</i>	14
• <i>КПКВК 3111600 "Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору"</i>	20
3. ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ ТА УТРИМАННІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ	25
ВИСНОВКИ.....	29
ПРОПОЗИЦІЇ.....	32

ПРЕАМБУЛА

Підстава для проведення аудиту: Конституція України (стаття 98), Закон України "Про Рахункову палату" (статті 6, 7, 16), План роботи Колегії Рахункової палати на II півріччя 2015 року.

Мета аудиту: оцінка стану справ щодо ефективного та результативного використання коштів державного бюджету, спрямованих на заходи з охорони навколишнього природного середовища при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування.

Предмет аудиту: кошти державного бюджету за КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування" (2013 рік), КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування, в тому числі 200 000 тис. грн. на облаштування нерегульованих пішохідних переходів вітчизняними комплексними системами освітлення та позначення дорожніми знаками та розміткою" (2014 рік) та КПКВК 3111600 "Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору" (2013-2014 роки), у частині виконання заходів з охорони навколишнього природного середовища при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування; рух коштів за зазначеними бюджетними програмами, нормативно-правові акти, розпорядчі та інші документи, пов'язані з діяльністю державних органів у цій сфері; статистична, бюджетна звітність, паспорти бюджетних програм та звіти про їх виконання, нормативно-правові та розпорядчі документи і проектно-кошторисна документація на будівництво, ремонт та утримання автомобільних доріг загального користування в частині заходів з охорони навколишнього природного середовища.

Об'єкти аудиту: Державне агентство автомобільних доріг України, Державне підприємство – Українські дорожні інвестиції "Укрдорінвест", ДП "Державний дорожній науково-дослідний інститут ім. М.П. Шульгіна", служби автомобільних доріг у Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Львівській, Одеській, Полтавській та Харківській областях, Міністерство екології та природних ресурсів, Державна екологічна інспекція України.

Критерії оцінки, які використовувались під час аудиту:

відбір об'єктів аудиту: об'єктами аудиту є органи виконавчої влади, установи та підприємства в частині діяльності, яка стосується використання коштів державного бюджету, спрямованих на заходи з охорони навколишнього природного середовища при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування;

оцінка законності: стан дотримання норм та положень чинного законодавства;

оцінка ефективності: досягнення результативних показників, визначених паспортами бюджетних програм, Програмою Укравтодору з охорони навколишнього середовища, затвердженою наказом Державної служби автомобільних доріг України від 14.12.2011 № 446, планами природоохоронних заходів та дій забезпечення екологічної безпеки, в тому числі визначених

проектно-кошторисною документацією, їх вплив на охорону довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування.

Початкові обмеження щодо проведення аудиту:

часові: період, охоплений аудитом – 2013-2014 роки;

територіальні обмеження – м. Київ, Київська, Дніпропетровська, Житомирська, Львівська, Одеська, Полтавська та Харківська області.

Методи збирання даних: моніторинг нормативно-правових актів, розпорядчих та аналітичних документів, пов'язаних з предметом аудиту; аналіз документів щодо організації роботи та виконання покладених на об'єкти аудиту завдань; проведення перевірок визначених об'єктів аудиту; аналіз договірних відносин у цій сфері; опитування, обстеження та порівняння; аналіз статистичної та фінансової звітності; отримання усних та письмових пояснень посадових осіб об'єкта аудиту, матеріали попередніх перевірок державними органами та дані внутрішнього аудиту об'єктів перевірки.

Джерела інформації: законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують предмет аудиту; звітність об'єктів аудиту; дані бухгалтерського та аналітичного обліку; матеріали попередніх перевірок державними органами та дані внутрішнього аудиту об'єктів перевірки; статистична інформація.

За результатами аудиту складено 10 актів про результати перевірок та опрацьовано інформацію, отриману на письмові запити від Міністерства екології та природних ресурсів України та Державної екологічної інспекції України.

ВСТУП

Транспортно-дорожній комплекс є потужним джерелом забруднення природного середовища у зв'язку з швидким збільшенням автомобільного транспорту та необхідністю розвитку мережі автомобільних доріг.

Транспорт є одним з основних джерел шуму в містах, який впливає на теплове забруднення навколишнього середовища. Автомобілі спалюють величезну кількість нафтопродуктів, завдаючи одночасно відчутної шкоди навколишньому середовищу, головним чином атмосфері.

Зважаючи на те, що транспортно-експлуатаційний стан переважної більшості автомобільних доріг загального користування, протяжність мережі яких в Україні становить 169,5 тис. кілометрів¹, не відповідає сучасним вимогам і потребує поліпшення з урахуванням соціально-економічних потреб держави, питання будівництва і реконструкції транспортної мережі є досить гострим.

До позитивних впливів після будівництва, реконструкції та ремонтів автомобільних доріг можна віднести зменшення забруднення атмосферного

¹ Концепція Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.09.2012 № 719-р.

повітря відпрацьованими газами двигунів автомобілів за рахунок більш рівномірного руху та збільшення його швидкості.

Водночас реконструкція автодороги поліпшує умови експлуатації автотранспорту, безпеки руху, комфортність і збільшує пропускну спроможність дороги, зменшує час поїздки.

При цьому автодорога негативно впливає на навколишнє середовище після реконструкції, в основному через забруднення атмосферного повітря та акустичний вплив на населення, в межах смуги відведення а також внаслідок інтенсивності транспортних потоків.

Разом з тим статистика ООН свідчить, що за поганого стану дороги та невідповідності дорожніх умов характеру руху відбувається 20-30 відс. аварій. Основними аварійними факторами виступають неналежний стан придорожніх смуг, що зменшує видимість, неефективне функціонування системи водовідведення, або її відсутність, а також раптове потрапляння на проїжджу частину диких тварин.

Автотранспорт має значний вплив на популяції тварин не лише як фактор забруднення середовища і фрагментації популяцій, але як безпосередній чинник їх високої смертності.

Враховуючи важливість цього питання, Колегія Рахункової палати 21.07.2006 (№ 29/19-4) розглянула Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету у 2004-2005 роках, спрямованих на заходи по охороні навколишнього природного середовища при реалізації державних проектів будівництва (реконструкції) автомобільних доріг загального користування державного значення.

З того часу відбулись значні зміни, як нормативно-правового, так й організаційного забезпечення реалізації проектів будівництва (реконструкції) автомобільних доріг, були залучені кошти міжнародних фінансових установ, змінено основні напрями та шляхи розвитку дорожнього господарства.

Таким чином, питання здійснення природоохоронних заходів є дуже актуальним, особливо у світлі необхідності збільшення робіт з реконструкції автомобільних доріг, з урахуванням європейського законодавства, а отже – вимог до їх експлуатаційних характеристик.

1. ОЦІНКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ ТА УТРИМАННІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Правові, економічні, організаційні та соціальні засади забезпечення функціонування автомобільних доріг, їх будівництва, реконструкції, ремонту та утримання в інтересах держави і користувачів визначає **Закон України від 08.09.2005 № 2862-IV "Про автомобільні дороги"** зі змінами та доповненнями (далі – Закон № 2862).

Державну політику і стратегію розвитку всіх видів автомобільних доріг на території України здійснює центральний орган виконавчої влади у галузі транспорту (ст. 6 Закону № 2862).

Статтею 10 Закону № 2862 встановлено, **що державне управління автомобільними дорогами загального користування здійснює Державна служба автомобільних доріг України²** – центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через керівника центрального органу виконавчої влади у галузі транспорту і який має свої органи управління на місцях.

Розділом X Закону № 2862 (ст. 45-48) врегульовано питання щодо охорони довкілля у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг.

Так, статтею 45 Закону № 2862 встановлено, **що у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг повинні виконуватися вимоги та передбачатися заходи щодо охорони довкілля згідно з природоохоронним законодавством³.**

Згідно із ст. 46-48 Закону № 2862 захист атмосферного повітря, водних ресурсів та зелених насаджень повинен здійснюватися відповідно до природоохоронного законодавства. Згідно з ст. 11 Закону № 2862 одними з **основних обов'язків органу державного управління автомобільними дорогами** загального користування є:

- розроблення державної стратегії та програм розвитку дорожнього господарства, забезпечення їх фінансування та виконання;
- організація будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг за встановленими для них будівельними нормами, державними стандартами і нормами;
- **забезпечення дотримання норм природоохоронного законодавства у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг;**
- **озеленення смуги відведення автомобільних доріг.**

Положення про Державне агентство автомобільних доріг України (далі – Укравтодор) затверджено Указом Президента України від 13.04.2011 № 456/2011 (із змінами та доповненнями).

Згідно з Положенням основними завданнями Укравтодору, зокрема, є:

- реалізація державної політики, а також внесення пропозицій щодо її формування у сфері дорожнього господарства;
- здійснення управління автомобільними дорогами загального користування;

² З 07.04.2011 – Державне агентство автомобільних доріг України.

³ Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.96 № 1147.

– організація реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, відповідного інженерного облаштування, розміщення об'єктів дорожнього сервісу та інших споруд;

– забезпечення технічного регулювання у сфері реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг;

– здійснення управління об'єктами державної власності.

При цьому **Положення про Державне агентство автомобільних доріг не враховувало** зазначені вимоги **Закону № 2862-IV** в частині забезпечення дотримання норм природоохоронного законодавства у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг.

Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 439 затверджено нове Положення про Державне агентство автомобільних доріг України, в якому також серед основних завдань Укравтодору не передбачають забезпечення дотримання норм природоохоронного законодавства.

Реалізацію державної політики, а також внесення пропозицій щодо її формування у сфері розвитку (будівництва та реконструкції), капітального та поточного середнього ремонту автомобільних доріг загального користування та штучних споруд в Укравтодорі покладено на Департамент розвитку доріг, а у сферах експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування та безпеки руху в Укравтодорі – на Управління експлуатаційного утримання доріг та безпеки руху.

Водночас затверджені Укравтодором положення про згадані структурні підрозділи (наказ 21.10.2014 № 320) також не визначають обов'язки забезпечення дотримання норм природоохоронного законодавства у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг.

Забезпечення дотримання норм і вимог щодо охорони навколишнього середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки відповідно до положень, затверджених Укравтодором, визначено обов'язком Служб автомобільних доріг в областях.

Отже, аудитом встановлено, що в недотримання **Закону України від 08.09.2005 № 2862-IV "Про автомобільні дороги"** організаційні засади діяльності Укравтодору та його структурних підрозділів не зобов'язують забезпечувати дотримання норм природоохоронного законодавства у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг, а також передбачати заходи щодо охорони довкілля згідно з природоохоронним законодавством під час реалізації відповідних робіт.

Як наслідок, контроль та моніторинг відповідної діяльності Служб Укравтодором не здійснюється, що негативно позначається на державному управлінні автомобільними дорогами загального користування.

В Україні розвиток автомобільних доріг загального користування здійснюється згідно з державними програмами, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.09.2012 № 719-р схвалено Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки, яка засвідчивши невиконання попередньої програми, що діяла на період 2007-2011 років⁴, передбачала, зокрема, запровадження нових технологій будівництва та реконструкції автомобільних доріг, недопущення шкідливого впливу дорожнього будівництва на навколишнє природне середовище (встановлення протишумових споруд, збереження шляхів міграції тварин, режиму охорони територій і об'єктів природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення), а також запровадження інформаційно-аналітичної системи управління дорожнім господарством.

Крім того, **Основні засади (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року**, затверджені Законом України від 21.12.2010 № 2818-VI, передбачили встановлення до 2015 року протишумових споруд/екранів (у місцях, де населені пункти розташовані поблизу автомагістралей) у населених пунктах з кількістю населення не менш як 500 тисяч осіб та до 2020 року – у населених пунктах з кількістю населення не менш як 250 тисяч осіб.

Разом з тим, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 696 **Державною цільовою економічною програмою розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки не передбачено конкретних заходів та цілей з охорони навколишнього природного середовища**, тому не враховано показників Основних засад (Стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Програма лише визначає, що її виконання дасть змогу забезпечити облаштування шляхів міграції тварин для їх збереження, формування екомережі та забезпечення дотримання режиму охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Наказом Державного агентства автомобільних доріг від 14.12.2011 № 446 затверджена Програма Укравтодору з охорони навколишнього середовища на період 2012–2015 роки, яка розроблена та рекомендована науково-технічною радою ДП "ДерждорНДІ" (протокол від 22.11.2011 № 10).

⁴ На період 2007–2011 років діяла державна програма, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2005 № 710, яка передбачала, що охорона навколишнього природного середовища у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг здійснюється шляхом зниження впливу на нього дорожньої складової автомобільно-дорожнього комплексу. **Виконання Програми**, зокрема, **мало забезпечити зменшення на 25–30 відс. негативного впливу автомобільних доріг, що будуються, на навколишнє середовище за рівнем шуму, забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів та ґрунту; на 5–10 відс. обсягу зникнення представників флори і фауни внаслідок провадження транспортно-дорожньої діяльності та питомого обсягу використання природних ресурсів.** З метою забезпечення виконання заходів з охорони навколишнього природного середовища програмою передбачалось проводити спеціальний екомоніторинг.

Відповідно до Програми, метою впровадження передбаченого нею комплексу заходів є **підвищення екологічної безпеки автомобільних доріг загального користування, забезпечення вимог природоохоронного законодавства України і сприяння екологічно збалансованому розвитку держави** шляхом обмеження негативного впливу дорожньої складової та виробничих баз дорожнього господарства на навколишнє середовище шляхом забезпечення розвитку мережі автомобільних доріг та покращення їх споживчих властивостей, естетичних і комфортних якостей з метою наближення автомобільних доріг до європейських стандартів.

Програмою зазначено, що **комплекс заходів** дасть змогу **підвищити екологічний стан автомобільних доріг і дорожньої індустрії та забезпечить:**

- поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг (влаштування покриттів удосконаленого типу, зміна геометричних параметрів автомобільної дороги, облаштування з'їздів на місцеві дороги, укріплення узбіч, ремонт покриттів автомобільних доріг та штучних споруд тощо) і приведення його у відповідність з вимогами нормативних документів;

- **підвищення ефективності використання бюджетних коштів, що направляються на вирішення екологічних проблем;**

- зменшення негативного впливу автомобільних доріг на навколишнє середовище за рівнем шуму та вібрації, забруднення атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунту, у тому числі за межами смуги відведення;

- збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, пам'яток культури, об'єктів археології тощо.

Відповідно до Програми **координація діяльності та систематичний контроль за виконанням передбачених заходів, ефективним та цільовим використанням коштів її виконавцями, а також залучення до виконання Програми в установленому законодавством порядку підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та відомчого підпорядкування покладена на Укравтодор.**

Проте, як встановлено аудитом, показники цієї програми не були доведені виконавцям передбачених нею заходів, через невизначеність структурних підрозділів Укравтодору, відповідальних за виконання Програми. При цьому Програма не містить вартісних характеристик та джерел фінансування її заходів, не передбачає необхідність звітування щодо виконання заходів та проміжних термінів їх виконання.

Отже, починаючи з 2013 року Кабінет Міністрів України не визначив конкретні цілі та шляхи забезпечення виконання вимог та передбачення заходів щодо охорони довкілля у процесі будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг, залишивши вирішення зазначеного питання на розсуд проектних та експлуатуючих організацій.

Як наслідок, Програма Укравтодору з охорони навколишнього середовища на період 2012–2015 роки не отримала практичної реалізації, що створило ризики її невиконання.

Конкретні заходи щодо охорони навколишнього природного середовища, обсяги їх фінансування та строки виконання фактично визначаються під час розроблення проектної документації на будівництво, реконструкцію і капітальний ремонт у відповідності з вимогами чинного законодавства та будівельних норм.

Водночас аудитом встановлено **неузгодженість вимог окремих положень Державних будівельних норм** (далі – ДБН). Зокрема п. 1.5 ДБН А.2.2-1-2003 "Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (далі – ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд" передбачає вартість робіт з ОВНС виокремлювати у зведеному кошторисі окремим рядком вартості природоохоронних робіт під час проведення будівництва.

Приблизною номенклатурою зведеного кошторисного розрахунку вартості будівництва (Додаток Б до ДБН Д. 1.1.-1-2000, затверджений наказом Держбуду України від 27.08.2000 № 174) окремого розділу вартості робіт з ОВНС не передбачено.

Як наслідок, вартість робіт з ОВНС в деяких проектах будівництва (реконструкції) та капітального ремонту автомобільних доріг у зведеному кошторисі окремим рядком⁵ не виділено.

Правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь визначає Закон України від 25.06.91 № 1264-ХІІ "Про охорону навколишнього природного середовища" (далі – Закон № 1264).

Статтею 51 Закону № 1264 встановлено, що **при проектуванні, розміщенні, будівництві, введенні в дію нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, удосконаленні існуючих і впровадженні нових технологічних процесів та устаткування, а також в процесі експлуатації цих об'єктів забезпечується екологічна безпека людей, раціональне використання природних ресурсів, додержання нормативів шкідливих впливів на навколишнє природне середовище.**

При цьому **повинні передбачатися вловлювання, утилізація, знешкодження шкідливих речовин і відходів** або повна їх ліквідація, виконання інших вимог щодо охорони навколишнього природного середовища і здоров'я людей.

Проекти господарської та іншої діяльності повинні мати матеріали оцінки її впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людей.

Оцінка здійснюється з урахуванням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, екологічної ємкості цієї території, стану навколишнього природного середовища в місці, де планується

⁵ Робочий проект "Будівництво мосту через р. Сула на км 204+965 при реконструкції автомобільної дороги державного значення Київ-Харків-Довжанський, Полтавська область", робочий проект на будівництво автомобільної дороги "Під'їзд до с. Бісквітне", робочі проекти на капітальний ремонт автомобільної дороги Харків-Красноград-Перещепине.

розміщення об'єктів, екологічних прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу шкідливих факторів та об'єктів на навколишнє природне середовище.

Відповідно до Закону № 1264 забороняється введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів, на яких не забезпечено в повному обсязі додержання всіх екологічних вимог і виконання заходів, передбачених у проектах на будівництво та реконструкцію (розширення та технічне переоснащення).

Згідно із ст. 1 Закону України від 09.02.95 № 45/95-ВР "Про екологічну експертизу" (далі – Закон № 45) екологічна експертиза в Україні – вид науково-практичної діяльності уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Згідно зі ст. 13 Закону № 45 державна екологічна експертиза організовується і проводиться еколого-експертними підрозділами, спеціалізованими установами, організаціями обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, із залученням інших органів виконавчої влади.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, проводить державну екологічну експертизу стосовно об'єктів, рішення щодо затвердження (схвалення) яких приймається Кабінетом Міністрів України.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку.

Так, згідно з Переліком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 808, **нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт автомобільних доріг, автомагістралей і швидкісних доріг загального користування державного та місцевого значення усіх категорій, що мають чотири чи більше смуги руху, або реконструкція та/або розширення наявних смуг руху до чотирьох і більше за умови їх безперервної протяжності 10 кілометрів чи більше, віднесено до видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку.**

Відповідно до ст. 39 Закону № 45 висновки державної екологічної експертизи повинні містити оцінку екологічної допустимості і можливості

прийняття рішень щодо об'єкта екологічної експертизи та враховувати соціально-економічні наслідки.

Позитивні висновки державної екологічної експертизи після затвердження їх центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, обласними, Київською, Севастопольською міськими державними адміністраціями, а на території Автономної Республіки Крим – органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, є підставою для відкриття фінансування проектів і програм чи діяльності.

Реалізація проектів і програм чи діяльності без позитивних висновків державної екологічної експертизи забороняється.

При цьому аудитом встановлено, що з прийняттям Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" від 17.02.2011 № 3038-VI об'єкти будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг виведені зі сфери дії Закону України "Про екологічну експертизу".

Фактично з уведенням в дію Закону № 3038-VI проекти будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг проходять комплексну експертизу експертною організацією державної форми власності, яку визначає замовник будівництва.

Метою проведення експертизи проектів будівництва (далі – експертиза) є визначення якості проектних рішень шляхом виявлення відхилень від вимог до міцності, надійності та довговічності будинків і споруд, їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, у тому числі стосовно доступності осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення, санітарного і епідеміологічного благополуччя населення, охорони праці, екології, пожежної, техногенної, ядерної та радіаційної безпеки, енергозбереження та енергоефективності, кошторисної частини проекту будівництва. Експертиза є завершальним етапом розроблення проектів будівництва.

Нормативно-методичне забезпечення проведення робіт здійснює Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Так, аудитом встановлено, що до Мінприроди протягом 2013-2014 років матеріали з ОВНС щодо будівництва автомобільних доріг не надходили. Не веде окремий моніторинг дотримання природоохоронного законодавства при будівництві (реконструкції), ремонті та утриманні автомобільних доріг також і Державна екологічна інспекція України.

Відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 № 903 "Про авторський та технічний нагляд під час будівництва об'єкта архітектури" під час виконання робіт автор проекту здійснює авторський нагляд, а замовник забезпечує технічний нагляд шляхом здійснення контролю за дотриманням проектних рішень та вимог

державних стандартів, будівельних норм і правил, а також контролю за якістю та обсягами робіт, виконаних під час будівництва.

Таким чином, нормативно-правові акти України визначають необхідність реалізації природоохоронних заходів під час будівництва, реконструкції та утримання автомобільних доріг загального користування.

Фактично заходи з охорони довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування передбачаються лише в проектній документації та планах на виконання відповідних робіт.

Відповідальні органи державної влади не здійснюють належний моніторинг планування та контроль виконання запланованих заходів, здійснюючи лише авторський та технічний нагляд.

2. ОЦІНКА СТАНУ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ ТА УТРИМАННІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Виконання Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки, а отже реалізацію проектів з будівництва, ремонту автомобільних доріг та їх утримання протягом 2013–2014 років Державне агентство автомобільних доріг України здійснювало за рахунок двох бюджетних програм: КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування" та КПКВК 3111600 "Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору".

Джерелом покриття видатків за вказаними бюджетними програмами були кошти спеціального фонду державного бюджету та кредитні кошти міжнародних фінансових організацій. Загалом протягом 2013–2014 років на ці бюджетні програми було використано 15 609 405,6 тис. грн, що на 4 158 574,5 тис. грн менше запланованих обсягів видатків (табл. 1).

Таблиця 1

Планові та касові видатки, спрямовані на будівництво, ремонт та утримання автомобільних доріг протягом 2013–2014 років

тис. грн

КПКВК	2013 рік		2014 рік		Всього	
	план	касові видатки	план	касові видатки	план	касові видатки
3111020	9 907 869,3	7 457 744,9	4 418 775,8	3 462 719,1	14 326 645,1	10 920 464,0
3111600	3 150 094,4	2 661 503,5	2 291 240,6	2 027 438,1	5 441 335,0	4 688 941,6
Разом:	13 057 963,7	10 119 248,4	6 710 016,4	5 490 157,2	19 767 980,1	15 609 405,6

Отже, як свідчать наведені дані, галузь дорожнього господарства не фінансується в планових обсягах, що за свідченням аудиту було наслідком недостатності фінансових ресурсів на єдиному казначейському рахунку державного бюджету.

Зокрема, за КПКВК 3201020 до державного бюджету було повернуто 1 108 471,0 тис. грн, в кінці 2013 року залишились невикористаними 658 497,4 тис. грн, 2014 року – 449 973,6 тис. гривень.

Як наслідок, зростає кредиторська заборгованість замовників робіт перед їх виконавцями, а заплановані результативні показники бюджетних програм не досягаються.

Тільки зареєстрована в органах Казначейства кредиторська заборгованість за КПКВК 3111020 протягом 2013–2014 років зросла на 175 032,6 тис. грн, або у 60 разів, і становила 178 137,7 тис. гривень.

Разом з тим незареєстрована кредиторська заборгованість має значно більші обсяги, що не дозволяє ввести в експлуатацію вже побудовані та завершені об'єкти і створює ризики збільшення кількості судових позовів за несплату.

Наприклад аудитом встановлено, що станом на 01.01.2015 тільки Службою автомобільних доріг в Київській області прийнято та не оплачено робіт на загальну суму 191 117,1 тис. гривень.

• *КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування"*

Відповідно до Порядку спрямування коштів державного бюджету, призначених для фінансування розвитку мережі і утримання автомобільних доріг загального користування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2003 № 1731 (із змінами та доповненнями), одержувачами відповідних бюджетних коштів є:

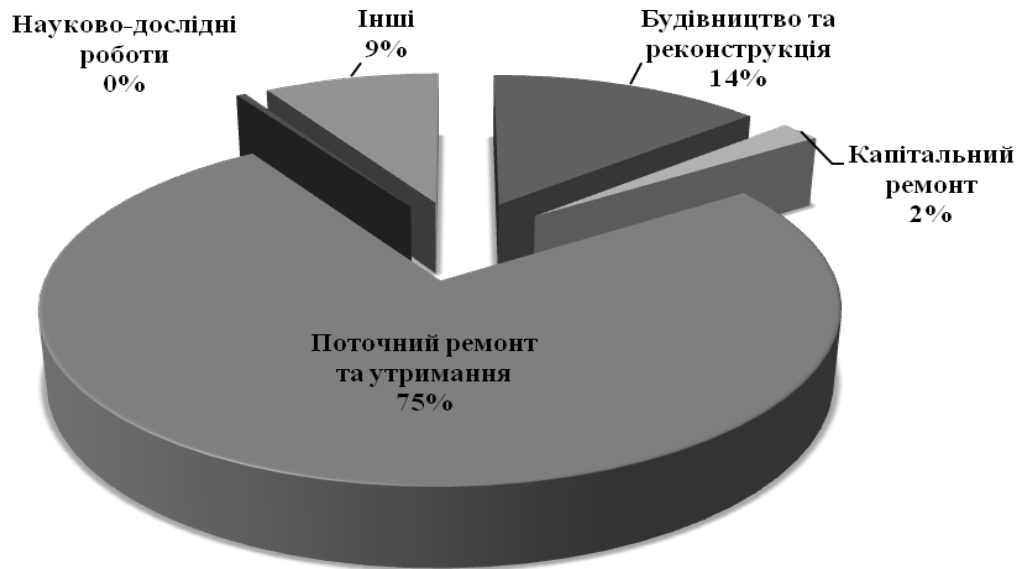
- організації, які виконують функції замовника робіт з будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування в Автономній Республіці Крим, областях та м. Севастополі;

- підприємства та організації, що належать до сфери управління Укравтодору та одержують кошти на розширення, реконструкцію і технічне переоснащення;

- галузеві медичні заклади для реабілітації учасників ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС.

Питома вага видатків (93 відс.) за бюджетною програмою КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування" протягом 2013–2014 років була спрямована на будівництво (реконструкцію) і ремонт автомобільних доріг та їх утримання (діаграма 1).

Діаграма 1 **Напрями використання коштів державного бюджету в 2013–2014 роках за КПКВК 3111020**

Водночас, результати аудиту свідчать, що внутрішній контроль за використанням коштів державного бюджету, **спрямованих на заходи з охорони навколишнього природного середовища** при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування, здійснюється Службами автомобільних доріг в областях в рамках контролю замовником виконання робіт за кожним окремим проектом (рис.1).

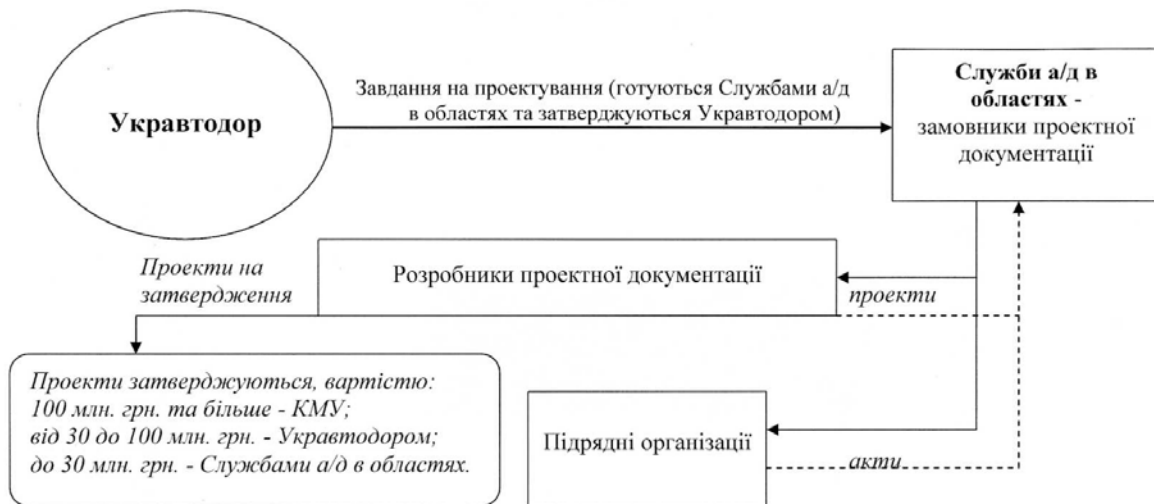

Рис. 1. Схема виконання робіт з будівництва, реконструкції та капітального ремонту за рахунок бюджетної програми КПКВК 3111020

Як видно з наведеної схеми, контроль за виконанням відповідних робіт підрядниками здійснюють служби автомобільних доріг в областях як замовники проектної документації на підставі актів виконаних робіт, що дозволяє їм контролювати й виконання запроектованих природоохоронних заходів.

Разом з тим із причин неналежної організації контролю за забезпеченням дотримання норм природоохоронного законодавства у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг Укравтодором зведена інформація про реалізацію заходів з охорони довкілля в Укравтодорі не формується, а відповідна інформація відсутня.

Таким чином, оскільки державна цільова програма з розвитку дорожнього господарства не передбачає конкретних заходів з охорони довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування, в Державному агентстві автомобільних доріг України не сформовано системи моніторингу планування та виконання природоохоронних заходів, державної політики щодо визначення таких заходів у виробничій діяльності та чітких напрямів її розвитку.

Згідно з інформацією, отриманою від служб автомобільних доріг в областях, на природоохоронні заходи протягом **2013–2014 років** використано **114 658,5 тис. гривень**. У середньому природоохоронні заходи становили 4,7 відс. проектно-кошторисної вартості відповідних робіт. Найбільше коштів проектно-кошторисною документацією планувалось спрямувати на природоохоронні заходи при будівництві доріг 579 822,6 тис. грн (43 відс.), що становить 4 відс. кошторисної вартості відповідних робіт, капітальному ремонту – 453 948,8 тис. грн (34 відс.), або 10 відс. та поточному середньому ремонту – 315 463,5 тис. грн (23 відс.), що становить 3 відс. відповідної проектно-кошторисної документації (табл. 2).

Таблиця 2

Стан планування та виконання природоохоронних заходів під час виконання проектів з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг протягом 2013-2014 років

тис. грн

Вид робіт	Кошторисна вартість проектів			2013 рік			2014 рік		
	Всього	в т.ч. ОВНС	%	передбачено планом	виконано	в т.ч. ОВНС	передбачено планом	виконано	в т.ч. ОВНС
Будівництво, реконструкція	13991583,5	579822,6	4	2670300,4	1151546,1	6770,0	1052516,2	174761,5	1115,2
- державного значення	8286446,4	502748,8	6	1566494,4	415952,4	2128,0	885049,6	77695,1	146,0
- місцевого значення	5705137,1	77073,8	1	1103806,0	735593,7	4642,0	167466,6	97066,4	969,2
Капітальний ремонт	4583677,6	453948,8	10	1105149,5	178986,1	14891,8	801904,3	564,3	0,0
- державного значення	4471525,8	450332,5	10	1057386,0	176279,6	14311,8	779730,0	564,3	0,0
- місцевого значення	112151,8	3616,3	3	47763,5	2706,5	580,0	22174,3	0,0	0,0
Поточний середній ремонт	9982089,4	315463,5	3	6311249,1	1636704,3	56448,2	4190330,1	718839,6	35433,3
- державного значення	9039299,3	277726,3	3	5590553,4	1328322,6	52071,3	3749593,1	654724,4	27929,5
- місцевого значення	942790,1	37737,2	4	720695,7	308381,7	4376,9	440737,0	64115,2	7503,8
Разом	28557350,5	1349234,9	5	10086699,0	2967236,5	78110,0	6044750,6	894165,4	36548,5

Протягом 2013–2014 років планами служб автомобільних доріг в областях передбачалось виконання 56 відс. кошторисної вартості робіт з будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування (16 131 449,6 тис. гривень). Проте внаслідок недостатнього

фінансування вони були реалізовані лише на 13,6 відс. (3 861 401,9 тис. гривень).

Із зазначених коштів протягом вказаного періоду на заходи з охорони навколишнього природного середовища було спрямовано 114 658,5 тис. грн, або 2,9 відс., з яких 91 881,5 тис. грн (80 відс.) використано на реалізацію природоохоронних заходів під час проведення поточного середнього ремонту, що становило 3,9 відс. загальної вартості відповідних робіт, 14 891,8 тис. грн (13 відс.) – на виконання природоохоронних заходів під час капітального ремонту, або 8,3 відс. та 7 885,2 тис. грн (7 відс.) – при будівництві та реконструкції, що становить лише 0,6 відс. витрачених коштів за цим напрямом.

Інформацію про виконання природоохоронних заходів у розрізі видів робіт наведено в додатку 1.

Основними видами використання коштів на заходи з охорони довкілля були влаштування верхнього шару автомобільних доріг по білощобневому покриттю, укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту та влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг, будівництво шумозахисних стінок.

При цьому **протягом 2013–2014 років** за згаданою бюджетною програмою **взагалі не фінансувались заходи** з влаштування біопереходів та облаштування шляхів міграції тварин, які безпосередньо передбачені очікуваними результатами виконання Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки, а також перенесення родючого ґрунту та влаштування вигрібних ям.

Слід зазначити, **що види робіт, визначені розділами ОВНС проектної документації як природоохоронні, не знаходять свого відображення в Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.96 № 1147, що значно ускладнює визначення відповідних робіт та потребує нормативного вирішення.**

Природоохоронні заходи здійснювались у 16 областях з 22, які надали відповідну інформацію (додаток 2).

Аудитом встановлено, що найбільший обсяг природоохоронних заходів протягом 2013–2014 років здійснено Службами автомобільних доріг в Київській та Одеській областях.

Так, під час виконання робіт з поточного середнього ремонту Службою автомобільних доріг в Одеській області до заходів з ОВНС було віднесено роботи з влаштування верхнього непилоутворюючого покриття доріг по 12 об'єктах на загальну суму 80 988,0 тис. гривень.

Основним капіталомістким заходом, що виконувався Службою автомобільних доріг в Київській області, було улаштування шумозахисної стінки на автодорозі М-03 Київ-Харків-Довжанський. Так, Службою автомобільних доріг у Київській області на виконання робіт з улаштування шумозахисної

стілки на автодорозі М-03 Київ-Харків-Довжанський, ділянка Київ-Бориспіль, км 24+560 - км 25+140 в с. Проліски, Бориспільський район, Київська область, укладено Договір № 34Д-12 з ТОВ "Промислова Група "СЕВЕР-Сталь" загальною вартістю 3 206,7 тис. грн з терміном виконання – грудень 2013 року. Шумозахисний екран є природоохоронним заходом і служить для захисту житлової забудови від шуму.

Згідно з актами приймання виконаних будівельних робіт та довідками про вартість виконаних будівельних робіт/та витрати/ за 2013 рік, всі передбачені роботи виконані та їх вартість становила 3 156,7 тис. грн, з яких в 2013 році сплачено лише 495,5 тис. гривень. Як наслідок, додатковими угодами до договору зменшено ціну договору до 3 172,8 тис. грн та продовжено строк його дії до 31.12.2015.

Станом на 01.01.2015 кредиторська заборгованість, зареєстрована та взята на облік Державною казначейською службою України, за цим договором становила **2 627,4 тис. грн** (з урахуванням знятої кредиторської заборгованості за результатами перевірки Держфінінспекції).

Із загальної суми використаних коштів (46 808,4 тис. грн) за **напрямом "Екологія" в 2013–2014 роках на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи витрачено 1 430,0 тис. грн** (2013 рік – 442,0 тис. грн, 2014 – 988,0 тис. грн), **що становить 3 відс. витрачених коштів** на науково-дослідні та впроваджувальні роботи у сфері дорожнього користування. Основним виконавцем наукових робіт є ДП "Державний дорожній науково-дослідний інститут ім. М.П. Шульгіна" (далі – ДП "ДерждорНДІ").

Протягом 2013–2014 років ДП "ДерждорНДІ" **виконувались 7 науково-дослідних (дослідно-конструкторських) робіт**, з яких **3 науково-дослідні роботи завершені** та 4 незавершені – перехідна тематика на 2015 рік. Загальна договірна вартість згаданих науково-дослідних робіт – 1 810,0 тис. грн, у т.ч. **в 2013 році – 267,0 тис. грн, 2014 році – 873,0 тис. грн**, які оплачені в повному обсязі. Разом з тим, слід зазначити, що між Укравтодором та Національним транспортним університетом (далі – НТУ) було укладено **Договір № 42-13 від 19.07.2013** на предмет виконання науково-дослідної (дослідно-конструкторської) роботи **"Удосконалення інформаційно-аналітичної системи оцінки забруднення придорожного середовища транспортними потоками шляхом забезпечення її роботи в автоматичному режимі"**, з ціною договору **235,0 тис. грн** (2013 рік – 120,0 тис. грн, 2014 рік – 115,0 тис. гривень).

Роботою передбачено, зокрема:

- аналіз методів і способів отримання інформації про характеристики транспортних засобів (ТЗ) та транспортних потоків (ТП) в системах управління базами даних. Аналіз програмного забезпечення для автоматизованого збору та обробки інформації;

- удосконалення структури інформаційно-аналітичної системи оцінки забруднення придорожного середовища ТП шляхом забезпечення автоматизованого збору та обробки інформації про ТЗ в ТП;

- створення бази даних з інформацією про ТЗ в ТП з використанням сучасних засобів телематики. Апробація і тестування апаратно-програмного комплексу автоматизованого збору і обробки інформаційно-аналітичної системи оцінювання забруднення придорожного середовища ТП.

Акт приймання науково-дослідної роботи затверджено 15.12.2014. Проте Укравтодор наказом від 25.11.2014 № 359 зобов'язав ДП "ДерждорНДІ" експериментальний зразок разом з інформаційно-аналітичною системою оцінки забруднення придорожного середовища транспортними потоками прийняти на баланс з метою проведення дослідної експлуатації.

Станом на 08.05.2015 галузеві будівельні норми "Шумозахисні екрани на автомобільних дорогах та технічних спорудах. Вимоги до проектування" потребують розгляду та погодження в Мінрегіонбуді два нормативні документи, а саме: "Рекомендації з влаштування біопереходів для міграції тварин через автомобільні дороги" (Р.В.2.3-03450778-812:2013) та стандарт організацій "Автомобільні дороги. Визначення вібраційного навантаження. Оцінка впливу на будівлі споруди" (42.1-37641918:2014), – передані до **Фонду галузевих будівельних норм та нормативних документів Державного агентства автомобільних доріг України**.

Водночас за результатами аудиту встановлено, що планами робіт служб автомобільних доріг в областях на 2014 рік роботи з влаштування біопереходів не планувались, що свідчить про необхідність підвищення стану впровадження завершених науково-дослідних робіт у виробничу діяльність для ефективнішого використання відповідних коштів державного бюджету.

Довідково: Відсоток загибелі свійських тварин особливо значний на швидкісних трасах, натомість дикі тварини переважають серед жертв на присілкових автошляхах. Оцінка масштабів загибелі хребетних на автомагістралях свідчить, що частота загибелі хребетних на дорогах України сягає 5–8 особин на 100 км дороги за добу. Дороги є одним з найпотужніших чинників редуції популяції хребетних, і автомагістралі можуть бути причиною повного знищення локальних популяцій і видів загалом⁶.

Таким чином, протягом 2013–2014 років на заходи з охорони довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування за бюджетною програмою КПКВК 3111020 використано 114 658,5 тис. грн, або 1 відс. касових видатків за згаданою бюджетною програмою (10 920 464,0 тис. гривень). Разом з тим, природоохоронні заходи не здійснювались в 6 областях з 22, які надали відповідну інформацію.

Недофінансування галузі загалом негативно позначається на виконанні природоохоронних заходів, що не дозволяє ввести в експлуатацію вже завершені роботи та виконати заплановані. У той же час нормативна невизначеність з видами робіт, віднесених до природоохоронних у процесі виконання проектів будівництва, ремонту та

⁶ Загибель тварин на дорогах: оцінка впливу автотранспорту на популяції диких і свійських тварин. Загороднюк І. УДК 598.279.23(477.61).

утримання автомобільних доріг загального користування, унеможливило чітке визначення таких робіт для їх моніторингу та контролю виконання.

• КПКВК 3111600 "Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору"

Реалізація бюджетної програми КПКВК 3111600 "Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору" здійснювалась за чотирма напрямками з реалізації проектів, спрямованих на будівництво та ремонт автомобільних доріг, за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій (табл. 3).

Таблиця 3

Напрями використання коштів за бюджетною програмою КПКВК 3111600 протягом 2013-2014 років

тис. грн.

Напрямок використання бюджетних коштів	2013 рік	2014 рік	Всього
Реалізація Третього проекту "Ремонт автомобільних доріг Київ-Чоп"	44 171,6	0,0	44 171,6
Реалізація інвестиційного проекту "Покращення автомобільних доріг та безпеки руху"	692 045,1	405 114,9	1 097 160,0
Реалізація проекту "Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва"	1 278 805,3	523 688,0	1 802 493,3
Реалізація другого проекту "Покращення автомобільних доріг та безпеки руху"	646 481,5	1 098 635,2	1 745 116,7
Всього	2 661 503,5	2 027 438,1	4 688 941,6

Реалізація зазначених проектів здійснювалась Укравтодором за рахунок кредитних коштів міжнародних фінансових організацій, отриманих на підставі чотирьох укладених угод з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), у тому числі:

- угода про позику між Україною та МБРР від 21.04.2009, ратифікована Законом України від 16.07.2009 № 1614-VI (Проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху),

- угода між Україною та МБРР від 11.10.2012 (другий проект "Покращення автомобільних доріг та безпеки руху"),

- кредитна угода між Україною та ЄБРР від 26.11.2010, ратифікована Законом України від 15.06.2011 № 3514-VI,

- фінансова угода між Україною та ЄІБ "Європейські дороги України II (Проект покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва)", підписана 27.05.2011 і ратифікована Законом України від 16.11.2011 № 4042-VI.

Цілями першого та другого проектів покращення автомобільних доріг та безпеки руху, які виконувались за кошти МБРР, є поліпшення стану та якості ділянок дороги М-03 Київ-Харків-Довжанський і підвищення безпеки

руху на дорогах. Укладені угоди про позику за цими проектами передбачали розроблення та виконання **Плану природоохоронних заходів**.

Відповідно до застережень та процедур екологічної оцінки МБРР першому проекту була надана категорія В, що вимагає розроблення та реалізацію Плану екологічного менеджменту.

Довідково. До категорії В відносяться проекти, якщо їх потенційний несприятливий вплив на населення або екологічно важливі райони (у тому числі болота, ліси, луки) менший за вплив об'єктів категорії А. Такий вплив є місцевим, тільки окремі з них є безповоротними, щодо більшості можуть бути розроблені пом'якшуючі заходи. При цьому здійснюється оцінка потенційного негативного та позитивного впливу проекту на навколишнє середовище та надаються рекомендації щодо вжиття необхідних заходів для попередження, мінімізації та пом'якшення негативного впливу. Висновки та результати відображаються в проектній документації (Оцінці проекту та Проектній документації).

Другий проект за вимогами МБРР ОР/ВР 4.01 Екологічна оцінка було віднесено до Категорії А. **Впливами проекту на навколишнє середовище** загалом є: забруднення повітря і шум від вантажівок та іншої будівельної техніки й асфальтових заводів, порушення ґрунту та вирубування дерев, вплив на водні системи (замулення, аварійні забруднення).

Оскільки невеликі ділянки обходів проходять через вкриті лісовими насадженнями території, передбачалося розроблення підрядниками спеціального плану компенсаційного насадження дерев у рамках прив'язаних до місцевості планів природоохоронних заходів (ППЗ) на основі координації дій з Полтавським обласним управлінням лісового господарства.

Метою проекту "Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на під'їздах до м. Київ", який виконується за рахунок коштів ЄБРР та ЄІБ, є покращення інфраструктури автомобільних доріг України та сприяння проведенню подальшої реформи в дорожньому секторі України шляхом надання допомоги в реконструкції та покращенні частин автомобільних доріг на ділянках під'їздів до м. Києва та передання підряду на утримання ділянки автомобільної дороги М-06 на підставі контрактів з експлуатації автомобільних доріг за кінцевим результатом.

Згідно з розділом 2.05 "Дотримання екологічних та соціальних зобов'язань" **проектна угода передбачає план екологічних та соціальних заходів пом'якшення та покращення**, який визначає екологічні та соціальні критерії, стандарти, політику, процедури, практики, капіталовкладення та виконання графіків.

Установа, що впроваджує Проект, повинна сумлінно виконувати й дотримуватися Плану екологічних та соціальних заходів і контролювати реалізацію такого плану відповідно до його положень.

Реалізація проектів "Покращення автомобільних доріг та безпеки руху" (перший та другий кредити МБРР), "Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва (Четвертий кредит ЄБРР та ЄІБ, етапи I, II) та супровід підготовки нових проектів протягом 2013–2014 років здійснювалось ДП "Укрдорінвест" за договорами від 27.12.2012 № 19 та від 08.01.2014 № 1, укладеними з

Державним агентством автомобільних доріг України про надання послуг в галузі управління (рис. 2).

Згідно з розробленим планом послаблення негативних впливів і планом моніторингу, контроль за впровадженням пом'якшувальних заходів здійснюватиме інженер-консультант щодо нагляду за будівництвом і регулюючі органи (обласні відділення Міністерства екології та природних ресурсів України⁷). Проте за результатами аудиту встановлено, що МБРР не вимагає, а ДП "Укрдорінвест" не готує "Звіт про виконання Плану послаблення негативних впливів та виконання Рамкового додатка".

Не володіють відповідною інформацією й служби автомобільних доріг в областях, які виконують функції замовника робіт, а також не отримують акти виконаних робіт, що унеможлиблює контроль за виконанням проектної документації (рис. 2).

Для оплати виконаних підрядниками за певний період робіт Служба головного інженера (наймається за результатами проведення тендеру) готує проміжні платіжні сертифікати, які погоджуються відповідальними службами автомобільних доріг та подаються ДП "Укрдорінвест" в середньому щомісяця за умови обсягу виконаних робіт не менше 1 відс. вартості контракту. При цьому платіжні сертифікати не містять окремого розділу "Природоохоронні заходи". Планування та виконання заходів, які стосуються впливу на навколишнє середовище, передбачено в частині II Плану "Дорожні роботи".

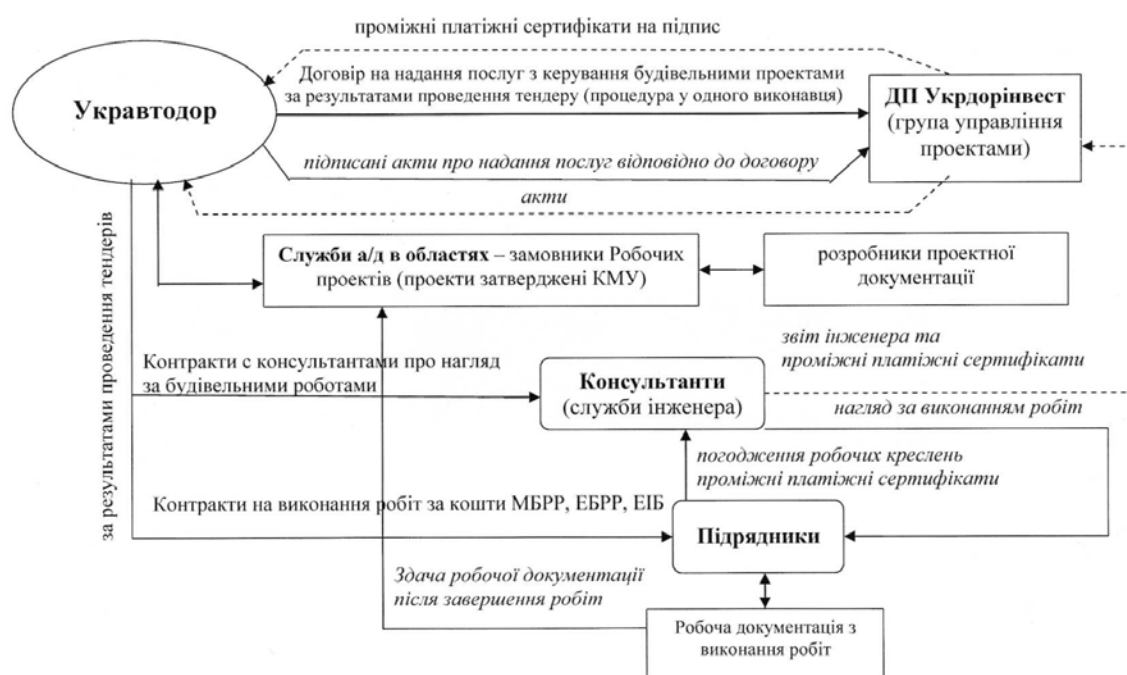

Рис.2 Схема виконання проектів, які фінансуються за рахунок міжнародних фінансових організацій

Аудитом встановлено, що забезпечити порівняльний аналіз ОВНС з проектною документацією та актами виконаних робіт фактично неможливо,

⁷ Ліквідовані у 2012 році.

оскільки ці документи містяться в різних організаціях та не забезпечено контроль за їх виконанням. По кожному з проектів ДП "Укрдорінвест" щомісяця отримує *Звіт інженера про хід виконання робіт*, в якому, зокрема, зазначаються вжиті заходи із зменшення негативного впливу на стан довкілля. Проте порівняти наведені дані з проектною документацією неможливо внаслідок її відсутності в Укравтодорі та його підпорядкованих підприємствах, що також ускладнено численними змінами до неї.

У рамках Першого та Другого проектів покращення автомобільних доріг та безпеки руху, які реалізовувалися за рахунок коштів, передбачених Угодами між Україною та МБРР, роботи здійснювалися за 13 контрактами п'ятьма виконавцями робіт. Реалізація проектів за рахунок коштів ЄБРР та ЄІБ, станом на 01.01.2015, здійснювалась за 6 контрактами, укладеними з чотирма підрядниками (додатки 3 та 4).

Під час аудиту, від ДП "Укрдорінвест" отримано інформацію щодо основних заходів пом'якшення негативного впливу на навколишнє середовище, виконаних відповідно до наданих платіжних сертифікатів у рамках контрактів №№ 1, 2 та 5 "Проекту покращення автомобільних доріг та безпеки руху. Частина 1. Ремонт а/д М-03 Київ-Харків-Довжанський", які реалізуються за кошти МБРР, та контрактів №№ 3 та 4, які реалізуються за кошти ЄБРР та ЄІБ. Інформація про виконання заходів з пом'якшення негативного впливу на довкілля протягом 2013–2014 років наведена в табл. 4.

Таблиця 4

Стан виконання заходів з пом'якшення негативного впливу на довкілля

Контракт	Підрядник	Заходи з пом'якшення негативного впливу на довкілля			Відсоток від запланованого
		Згідно з контрактом	Виконано з початку робіт	Виконано протягом 2013–2014 років	
Реалізуються за кошти МБРР, тис. грн.					
№ 1	ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком"	10 833,9	14 487,6	5 044,1	133,7
№ 2	ONUR Taahhut Tasimacilik	16 070,9	21 339,2	482,1	132,7
№ 5	ve Ticaret Limited Sirketi	10 361,7	20 153,9	17 492,6	194,5
Реалізуються за кошти ЄБРР та ЄІБ, тис. євро					
№ 3	ВАТ "Євроазійська будівельна корпорація "Євраскон"	855,8	2 469,8	1 608,6	288,6
№ 4	ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком"	6735,6	336,2	0,0	5,0

За поясненням фахівців ДП "Укрдорінвест", відмінність в обсягах за контрактною документацією та обсягах в сертифікатах зумовлена змінами проектних рішень, які виникли через введення в дію нових нормативів у період розроблення робочих креслень, та поточними змінами, що відбулися на об'єкті (дорозі) з часу виконання вишукувальних робіт до початку виконання будівельних робіт. Отже, при порівнянні обсягів за контрактами та виконаних існують деякі відмінності.

Вибірковим аналізом виконання контрактів № 3 та № 4, які реалізуються за кошти ЄБРР та ЄІБ, встановлено, що протягом 2013–2014 років за згаданими контрактами на природоохоронні заходи спрямовано 1608,6 тис. євро (табл. 8), за контрактами з ONUR Taahhut Tasimacilik ve Ticaret Limited Sirketi (Туреччина), станом на 01.01.2015, роботи не проводилися.

За поясненням фахівців ДП "Укрдорінвест" обсяг виконаних робіт з реалізації заходів з охорони навколишнього середовища за контрактом з ВАТ "Євроазійська будівельна корпорація "Євраскон" свідчить про перевиконання вказаних обсягів робіт проти передбачених тендерною (контрактною) документацією, наприклад, влаштування шумозахисних екранів – на 100 відс., або 1 056,0 тис. євро.

Такі зміни виникли в процесі реалізації проекту і обумовлені проходженням траси через населені пункти, а пом'якшення впливу на навколишнє середовище та вирішення соціальних питань було досягнуто за рахунок включення додаткових робіт з влаштування шумозахисних екранів. Кінцевий сертифікат за цим контрактом, станом на 31.12.2014, не було отримано, тому остаточний перелік додаткових робіт не підсумовано.

За контрактом з ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком" через неналежне утримання експлуатуючою організацією дороги стан та розташування дерев та кущів на прилеглий до дороги території не відповідає умовам забезпечення видимості та розташування зелених насаджень, згідно з вимогами п. 3.3, п. 3.4 ДСТУ 3587-97, тому підрядником здійснюються необхідні роботи з розчищення ділянки від дерев та кущів в межах смуги відведення, а також видалення аварійних дерев. У той же час, при вирубуванні дерев підрядник за узгодженням із місцевими лісовими господарствами здійснює компенсаційну висадку нових дерев. Крім того, роботи за поточним контрактом виконуються дуже повільно через форс-мажорну ситуацію у підрядника, а саме реєстрацію його в м. Донецьку з усіма ресурсами та промисловою базою. Підрядник здійснив перереєстрацію в м. Маріуполі, втім роботи через надзвичайну ситуацію виконуються повільніше запланованого графіка.

Заходи з пом'якшення негативного впливу на довкілля, такі як: влаштування рослинного шару на узбіччі, укосах; насадження дерев та кущів; влаштування шумозахисних екранів – технологічно виконується на завершальних етапах виконання проекту. Оскільки проект виконаний лише на 1/5 від запланованого обсягу робіт, то заходи з пом'якшення негативного впливу на довкілля виконані в незначних обсягах.

Таким чином, аудитом встановлено, що до проектів з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг, які реалізуються за бюджетною програмою КПКВК 3111600 за кошти міжнародних фінансових організацій, застосовувались, крім національного природоохоронного законодавства, вимоги міжнародних кредиторів. Зокрема, розроблялись окремі плани природоохоронних заходів, плани екологічного моніторингу та компенсаційних витрат.

Разом з тим, через неналежну організацію виконання зазначених проектів Укравтодор та його структурні підрозділи не контролюють виконання цих планів, як наслідок, не володіють відповідною інформацією. Звіти про виконання зазначених планів не склалися, оскільки не вимагались міжнародними фінансовими установами.

У той же час, служби автомобільних доріг в областях, які виступали замовниками проектної документації на будівництво та ремонт ділянок автомобільних доріг, включених для фінансування в рамках проектів, не володіють інформацією про її виконання та не забезпечують виконання завдань, визначених їх положеннями.

3. ОЦІНКА СТАНУ ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ПРИ БУДІВНИЦТВІ, РЕМОНТІ ТА УТРИМАННІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Планами Укравтодору у 2013 році передбачалось здійснити будівництво, реконструкцію 86,5 км доріг та 1,8 тис. пог. м інженерних споруд (мости та шляхопроводи), а також відремонтувати понад 4 тис. км доріг, у тому числі 3,9 тис. км поточним /середнім ремонтом та 0,1 км – капітально.

У 2014 році планувалось здійснити будівництво та реконструкцію 26,9 км доріг, 0,8 тис. пог. м інженерних споруд (мости та шляхопроводи), а також відремонтувати понад 1,5 тис. км доріг, з яких 34 км – капітально.

Фактично у 2013 році виконано робіт з будівництва, реконструкції 3,1 км доріг та робіт з ремонту 0,7 тис. км доріг. У 2014 році роботи з будівництва, реконструкції доріг не здійснювалися, роботи з ремонту проводились на 177 км доріг (рис. 3, 4).

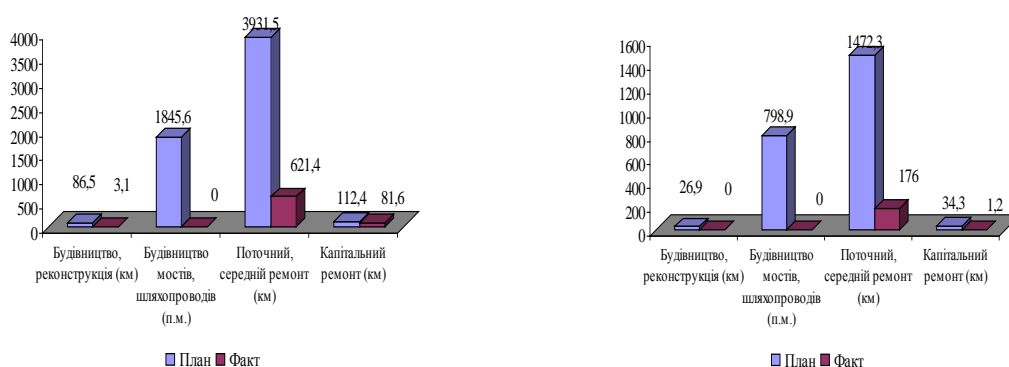

Рис. 3, 4 Планові та фактичні показники будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг України у 2013-2014 роках

При цьому, внаслідок недостатнього фінансування протягом 2013–2014 років не введено в експлуатацію жодного кілометра побудованих та реконструйованих доріг. Отже, плани Укравтодору з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування протягом 2013–2014 років не виконані, як наслідок, не виконані в запланованих обсягах і природоохоронні заходи, передбачені проектно-кошторисною документацією до зазначених робіт.

Водночас аудитом встановлені факти планування робіт без дозволів на виконання будівельних робіт⁸, робіт з будівництва (реконструкції), а також експлуатації доріг за відсутності актів на право постійного користування земельними ділянками та **відсутності відводу землі**⁹.

Під час проведення Рахунковою палатою попереднього вивчення об'єкта та предмета перевірки в Державному агентстві автомобільних доріг Управлінням експлуатаційного утримання доріг та безпеки руху було дано доручення від 13.03.2015 № 7.1-8-202 службам автомобільних доріг в областях щодо уточнення обсягів виконання "Програми Укравтодору з охорони навколишнього середовища за період 2013–2015 років", потреби коштів на її реалізацію в 2015 році та надання відповідної інформації з реалізації заходів Програми, які фінансуються за кошти, спрямовані на експлуатаційне утримання доріг (табл. 5).

Таблиця 5

Інформація щодо виконання заходів Програми Укравтодору з охорони навколишнього середовища за період 2013-2015 років*

№ з/п	Вид роботи	2013 рік		2014 рік		2015 рік
		План	Факт	План	Факт	План
Служби автомобільних доріг в областях						
1	Укріплення узбіч та укосів земляного полотна і виїмок (засів трав, одернування тощо), м ²	173823	163599	178250	126840	189625
2	Посадка дерев, шт.	55820	58599	55820	37131	77900
3	Посадка кущів, шт.	15525	3801	15655	7154	15635
4	Облаштування майданчиків для приготування і складування дорожньо-будівельних матеріалів, шт.	564	59	1062	62	1061
5	Проведення робіт із забезпечення санітарного стану смуги відведення (розчистка смуги відведення), тис. пог. м	18876,3	50831,9	18818,3	34767,8	18488,3
6	Встановлення сміттєзбиральних контейнерів, шт.	372	332	375	352	344
7	Вивіз відходів (побутових, будівельних), т.	10662,4	15258	10347,4	10118,5	10407,4
8	Розчищення смуги відведення від обвалів, зсувів, селевих виносів, осипів та каменепадів, снігових лавин, пог. м	530	530	590	1260	670
9	Відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту, пог. м	2400	0	2400	2070	1600

⁸ За об'єктами будівництва та капітального ремонту, по яких Службою автомобільних доріг у Харківській області планувалося проведення робіт, проте фактично у 2013-2014 роках вони не виконувалися, дозволи на виконання будівельних робіт на час проведення перевірки не отримані, що не відповідає вимогам Державних будівельних норм ДБН А 3.1 2-93 С.3 "Порядок надання дозволу на виконання будівельних робіт".

⁹ Проект "Будівництво автомобільної дороги місцевого значення "Обхід м. Рені на ділянці км 0+000 - км 5+600, Одеська область" (26,4 га) – акти на право постійного користування земельною ділянкою оформлено частково (1,5 га); об'єкт "Реконструкція М-05-01 обхід м. Одеси на ділянці км 7+956 - км 9+354" акти на право постійного користування земельною ділянкою не оформлялись; об'єкт "Капітальний ремонт автомобільної дороги державного значення Київ-Одеса – транспортна розв'язка 461+000" фактично експлуатується з 2007 року за відсутності відводу землі станом на 15.05.2015 належать до об'єктів незавершеного будівництва.

Продовження таблиці 5

№ з/п	Вид роботи	2013 рік		2014 рік		2015 рік
		План	Факт	План	Факт	План
10	Ремонт (перебудова) водопропускних труб, шт.	217	160	210	177	207
11	Відновлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень, регуляційних споруд тощо, кількість мостів.	25	7	23	11	22
12	Ремонт та встановлення огороження для обмеження потрапляння тварин на проїзну частину, пог. м	3100	30858	3110	5995	3160
13	Влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг (кількість очисних споруд)	1	0	1	0	1
14	Рекультивация земель, км ²	3,1371	0,017	3,1775	0,01	3,3675
15	Влаштування біопереходів, шт.	3	0	3	0	6
ПАТ ДАК "Автомобільні дороги України"						
1	Облаштування складів протижелезних матеріалів (влаштування основи складського майданчику твердим покриттям, водовідводу тощо), кількість складів	68	63	62	58	65
2	Встановлення та утримання очисних споруд та установок (аспіраційні та зволожувальні установки, циклони, фільтри, скрубери, пилоуловлювачі тощо) на кар'єрах кам'яних матеріалів, шт.	4	6	3	4	3
3	Встановлення та утримання очисних споруд та установок (циклони, фільтри, скрубери, пилоуловлювачі тощо) на асфальтобетонних заводах, шт.	80	79	75	75	80
4	Встановлення та утримання очисних споруд та установок (циклони, фільтри, скрубери, пилоуловлювачі тощо) на цементобетонних заводах, шт.	1	1	1	1	1
5	Проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища	120	102	109	80	112
6	Встановлення сміттєзбиральних контейнерів, шт.	161	174	154	186	158
Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи						
	НД та ДКР, спрямовані на розроблення нормативної документації, методичної бази, документів рекомендаційного та інформаційного характеру	20		8		

*без урахування показників служб автомобільних доріг в АР Крим та у м. Севастополі.

Як свідчать наведені дані, переважна більшість показників Програми не виконана. З 20 науково-дослідних робіт, передбачених Програмою, виконано лише 8, у тому числі не виконано 5 робіт з розроблення нормативних актів, 2 роботи за напрямом "оцінка впливу на навколишнє середовище", 1 робота за напрямом "шумопоглинаючі та шумовідбиваючі екрани та 4 роботи за напрямом "водовідвідні та водоочисні споруди і конструкції".

У ході будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування роботи з рекультивации земель проводились лише у Волинській області – 0,003 км² (2013 рік), Хмельницькій – 0,014 км² (2013) та Полтавській – 0,01 км² (2014).

При цьому аналіз стану виконання зазначених показників у розрізі служб автомобільних доріг в областях засвідчив, що переважна частина заходів виконувалась за окремими дорученнями керівників областей, а не в рамках реалізації Програми.

Зокрема, Програмою Укравтодору з охорони навколишнього середовища на період 2012–2015 роки при виконанні поточного ремонту та утримання автомобільних доріг Дніпропетровської області заплановано виконання природоохоронних заходів Службою автомобільних доріг у Дніпропетровській області в досліджуваному періоді за 11-ма показниками. Звіт Служби, направлений до Укравтодору засобами електронного зв'язку 19.03.2015, засвідчив, що з 11-ти природоохоронних заходів у 2013 році на території Дніпропетровської області роботи з вказаного напрямку виконувались по чотирьох, а у 2014 – по двох заходах.

Фактичні обсяги природоохоронних заходів, які впроваджено при поточному ремонті та утриманні автомобільних доріг у 2013–2014 роках, свідчать, що у 2013 році посаджено 380 дерев та 50 кущів, що становить до річного плану 126,7 відс. та 10 відс. відповідно. Крім того, проведено робіт із забезпечення санітарного стану смуги відведення (розчистка смуги відведення) на 6 100 тис. пог. м, що у 214 разів більше від запланованого, з яких вивезено 2 000 т побутових та будівельних відходів (222,2 відс. запланованого).

У 2014 році виконані роботи із забезпечення санітарного стану смуги відведення на 426 тис. пог. м, що майже у 15 разів більше від запланованого; вивезено 150 т побутових та будівельних відходів, що становить 16,7 відс. передбаченого у Програмі Укравтодору.

Стосовно значного перевиконання у 2013–2014 роках окремих природоохоронних заходів Служба повідомила, що у показниках також враховані обсяги робіт з озеленення та благоустрою смуги відводу автодоріг загального користування, проведених:

- у 2013 році на виконання розпорядження голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 01.04.2013 № Р-214/0/3-13 "Про комплекс заходів щодо благоустрою населених пунктів та приведення у належний стан дорожнього господарства області" в період з 04.04.2013 по 08.05.2013;

- у 2014 році на виконання окремого доручення "Укравтодору" від 24.04.2014 № 33-ОД в період з 28.03.2014 по 08.05.2014 на трьох суботниках.

Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31.03.2010 № 777-р "Деякі питання проведення щорічної всеукраїнської акції з благоустрою "За чисте довкілля" з метою забезпечення утримання територій населених пунктів у належному стані, їх санітарного очищення, збереження об'єктів загального користування та створення умов, сприятливих для життєдіяльності населення, запроваджено починаючи з 2010 року проведення у квітні-травні щорічної всеукраїнської акції з благоустрою "За чисте довкілля".

Таким чином, Програма Укравтодору з охорони навколишнього середовища за період 2013–2015 років не виконана, основними причинами чого стали неналежний контроль виконання та невчасне доведення

Укравтодором показників Програми її виконавцям, що в результаті не знайшло відображення в проектній документації та планах діяльності, незабезпечення дорожньої галузі достатніми фінансовими ресурсами, а також невизначеність екологічної політики автотранспортної галузі в законодавчих актах та нормативних документах Кабінету Міністрів України.

За інформацією служб автомобільних доріг, в областях в межах проектів з будівництва, які реалізуються, та капітального ремонту природоохоронні заходи переважно не виконані в запланованих обсягах, або не введені в експлуатацію, що співвідноситься з обсягами самого будівництва об'єктів дорожнього господарства.

При цьому натуральні показники виконання природоохоронних заходів не співвідносяться з фінансовими, що обумовлено несплатою виконаних робіт. Інформація про виконання натуральних показників природоохоронних заходів в розрізі видів робіт наведена в додатку 5.

Отже, аудитом встановлено, що за відсутності чіткої державної політики з охорони довкілля у процесі будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування обсяги природоохоронних заходів протягом останніх 10 років зменшились, а основну їхню питому вагу становить капітальний ремонт та експлуатація.

Разом з тим практично не реалізуються заходи з шумозахисту, встановлення біопереходів, загороджувальних бордюрів, очисних споруд водовідведення. Водночас окремі виконані капіталомісткі заходи через затримку в розрахунках з підрядною організацією роками не вводяться в експлуатацію, що не дозволяє забезпечувати їх вчасний поточний ремонт.

ВИСНОВКИ

1. У межах проектів будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування, котрі виконувалися протягом 2013–2014 років, були заплановані заходи з охорони навколишнього природного середовища, на які мали спрямувати 1 349 234,9 тис. грн, що становить у середньому 5 відс. зведеної кошторисної вартості відповідних проектів.

Протягом 2013–2014 років планами служб автомобільних доріг в областях передбачалося виконання 56 відс. робіт з будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг загального користування, проте внаслідок недостатнього фінансування вони були виконані лише на 13,6 відс. (3 861 401,9 тис. гривень). Із зазначених коштів протягом вказаного періоду на заходи з охорони навколишнього природного середовища спрямовано 114 658,5 тис. грн, або 3 відс. коштів. Як наслідок, не виконано відповідних природоохоронних заходів у планових обсягах, особливо при реалізації проектів з будівництва та реконструкції автомобільних доріг.

Невиконання проектних рішень під час будівництва та реконструкції доріг призводить до збільшення витрат на їх утримання, у тому числі до вжиття додаткових природоохоронних заходів, а неналежна експлуатація доріг – до збільшення витрат на їх ремонт, що негативно впливає на ефективність і результативність використання відповідних коштів державного бюджету.

2. Кабінет Міністрів України та Державне агентство автомобільних доріг України не забезпечили нормативно-правові та організаційні механізми виконання законодавчих вимог щодо реалізації природоохоронних заходів і дотримання норм природоохоронного законодавства під час будівництва, реконструкції та утримання автомобільних доріг загального користування.

Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 696 Державна цільова економічна програма розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки не визначає конкретних зобов'язань у цій сфері та не враховує показників Основних засад (Стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджених Законом України від 21.12.2010 № 2818-VI.

Положення про Державне агентство автомобільних доріг, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 439, не враховує основні обов'язки, визначені органу державного управління автомобільними дорогами загального користування Законом України від 08.09.2005 № 2862-IV "Про автомобільні дороги" у частині забезпечення дотримання норм природоохоронного законодавства у процесі будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг.

Програма Укравтодору з охорони навколишнього середовища на період 2012–2015 роки, затверджена наказом Державної служби автомобільних доріг України від 14.12.2011 № 446, не отримала практичної реалізації, що створило ризики її невиконання. Крім того, аудитом встановлені окремі факти планування робіт за відсутності дозволів на виконання будівельних робіт, робіт з будівництва (реконструкції), а також факти експлуатації доріг за відсутності актів на право постійного користування земельними ділянками та відводу землі.

3. Оскільки державна цільова програма з розвитку дорожнього господарства не передбачає конкретних заходів з охорони довкілля під час будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування, в Державному агентстві автомобільних доріг України не сформовано системи моніторингу планування та виконання природоохоронних заходів, державної політики щодо визначення таких заходів у виробничій діяльності та чітких напрямів її розвитку. У результаті протягом останніх 10 років через відсутність чіткої державної політики з охорони довкілля під час будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг загального користування обсяги природоохоронних заходів зменшились.

Заходи з охорони довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування передбачені лише в проектній

документації на виконання відповідних робіт, проте контроль за виконанням цих заходів фактично обмежується авторським і технічним наглядом.

4. Аудитом встановлено, що не всі робочі проекти на капітальний ремонт автомобільних доріг мали розділ "Оцінка впливу на навколишнє середовище". В деяких проектах будівництва (реконструкції) та капітального ремонту автомобільних доріг вартість робіт з оцінки впливу на навколишнє середовище не визначено у зведеному кошторисі окремим рядком.

Відповідно до статті 13 Закону України "Про екологічну експертизу" Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова від 28.08.2013 № 808, згідно з якою нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт автомобільних доріг, автомагістралей і швидкісних доріг загального користування державного та місцевого значення усіх категорій, що мають чотири чи більше смуги руху, або реконструкція та/або розширення наявних смуг руху до чотирьох і більше за умови їх безперервної протяжності 10 кілометрів чи більше належать до видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку.

При цьому після прийняття Закону України від 17.02.2011 № 3038-VI "Про регулювання містобудівної діяльності" об'єкти будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг виведені зі сфери дії Закону України "Про екологічну експертизу".

5. Державне агентство автомобільних доріг України за КПКВК 3111020 "Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування" протягом 2013–2014 років на будівництво і ремонт автомобільних доріг та їх утримання спрямувало 93 відс. касових видатків. Водночас внаслідок невиконання планових показників видатків за цією бюджетною програмою не було забезпечено досягнення запланованих результативних показників, що негативно позначилось і на виконанні природоохоронних заходів.

Кошти використовувалися здебільшого на влаштування верхнього шару автомобільних доріг по білощобневому покриттю, укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту, влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг, будівництво шумозахисних стінок. Водночас за цією бюджетною програмою взагалі не фінансувалися заплановані заходи з влаштування біопереходів та облаштування шляхів міграції тварин, які безпосередньо передбачені очікуваними результатами виконання Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки, а також перенесення родючого ґрунту та влаштування вигрібних ям.

6. Державним агентством автомобільних доріг виконання бюджетної програми за КПКВК 3111600 "Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору" здійснювалося за чотирма напрямками з реалізації проектів з будівництва та ремонту автомобільних доріг за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій. До цих проектів застосовувалися, крім національного

природоохоронного законодавства, вимоги міжнародних кредиторів. Зокрема, розроблені окремі плани природоохоронних заходів, плани екологічного моніторингу та компенсаційних витрат.

Разом з тим через неналежну організацію виконання проектів Укравтодор і його структурні підрозділи не контролюють виконання цих планів, як наслідок – не володіють відповідною інформацією. Звіти про виконання зазначених планів не склалися, оскільки міжнародні фінансові установи не вимагали цього.

У той же час служби автомобільних доріг в областях, які виступали замовниками проектної документації на об'єкти з будівництва та ремонту ділянок автомобільних доріг, включених для фінансування в рамках проектів, не володіють інформацією про її виконання та не забезпечують виконання завдань, визначених їх положеннями.

7. Екологічна політика держави недостатньо інтегрована в дорожню галузь України, зокрема, при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування.

Тим часом транспортно-дорожній комплекс є потужним джерелом забруднення природного середовища у зв'язку з швидким збільшенням автомобільного транспорту та необхідністю розвитку мережі автомобільних доріг.

Більшість природоохоронних заходів здійснюється під час утримання доріг у рамках щорічних акцій з благоустрою, а не на плановій основі. Водночас відсутність повноцінного контролю під час проектування і здачі об'єктів в експлуатацію за дотриманням природоохоронного законодавства має негативні наслідки як для суспільства, так і держави в цілому.

Крім того, результати науково-дослідних робіт, проведених на замовлення Державного агентства автомобільних доріг, зокрема, з питань шумозахисту, встановлення біопереходів, екологічного моніторингу в поточну діяльність експлуатуючих організацій дорожнього господарства впроваджуються повільно, що негативно впливає на їх ефективність, а отже – й використання коштів державного бюджету.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих у 2013–2014 роках на охорону довкілля при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг загального користування, поінформувати Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України.

2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

– внести зміни до Положення про Державне агентство автомобільних доріг України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 439, з метою приведення його у відповідність зі статтею 11 "Основні обов'язки органу державного управління автомобільними дорогами

загального користування" Закону України від 08.09.2005 № 2862-IV "Про автомобільні дороги";

– внести зміни до Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 696, з метою приведення її у відповідність з положеннями Основних засад (Стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджених Законом України від 21.12.2010 № 2818-VI, а також визначення конкретних природоохоронних заходів, які планується реалізувати під час будівництва, реконструкції та утримання доріг загального користування до 2018 року;

– проаналізувати стан виконання Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки та доручити Укравтодору розробити відповідну програму на наступний період, передбачивши в ній окремим розділом заходи з охорони навколишнього природного середовища під час будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг.

3. Висновок Колегії Рахункової палати до Звіту направити Державному агентству автомобільних доріг України для вжиття заходів реагування в межах його повноважень, зокрема:

- ініціювати перед Кабінетом Міністрів України внесення змін до Положення про Державне агентство автомобільних доріг, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 439, з метою приведення його у відповідність зі статтею 11 "Основні обов'язки органу державного управління автомобільними дорогами загального користування" Закону України від 08.09.2005 № 2862-IV "Про автомобільні дороги";

- ініціювати перед Кабінетом Міністрів України внесення змін до Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 696, з метою приведення її у відповідність з положеннями Основних засад (Стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджених Законом України від 21.12.2010 № 2818-VI, а також визначення конкретних природоохоронних заходів, які планується реалізувати під час будівництва, реконструкції та утримання доріг загального користування до 2018 року;

- внести зміни до положень про структурні підрозділи Укравтодору, визначивши відповідальних за забезпечення дотримання норм природоохоронного законодавства під час будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг;

- проаналізувати стан виконання Програми Укравтодору з охорони навколишнього середовища на період 2012–2015 роки, затвердженої наказом Державної служби автомобільних доріг України від 14.12.2011 № 446, і розробити відповідну програму на наступний період;

- запровадити централізований моніторинг екологічного стану автомобільних доріг України як під час їх будівництва (реконструкції), так і подальшої експлуатації;

- вжити заходів щодо більш широкого впровадження результатів науково-дослідних робіт, зокрема, з питань шумозахисту, встановлення біопереходів, екологічного моніторингу в поточну діяльність експлуатуючих організацій дорожнього господарства.

Головний контролер-
директор департаменту

М.Я.Шулежко

**Виконання запланованих проектно-кошторисною документацією
природоохоронних заходів за видами робіт**

тис. грн

№	Вид природоохоронних заходів	Передбачено проектно-кошторисною документацією	Виконано			
			станом на 01.01.2013	2013 рік	2014 рік	%
1.	Укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)	287 600,5	45 012,4	7 978,0	4 846,2	20,1
2.	Облаштування майданчиків для приготування і складування дорожньо-будівельних матеріалів	19 654,1	6 596,8	518,7	1 297,5	42,8
3.	Вивіз відходів (побутових, будівельних)	10 017,2	3 560,3	377,3	32,7	39,6
4.	Встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо	71 004,3	52 261,2	1 997,6	0,0	76,4
5.	Відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту	136 887,5	108 484,1	5 633,5	251,8	83,5
6.	Ремонт (перебудова) водопропускних труб	68 334,0	22 131,5	1 511,8	0,0	34,6
7.	Влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг	57 295,1	19 042,3	2 282,2	1 079,6	39,1
8.	Рекультивация земель	50 295,3	10 544,5	116,3	71,0	21,3
9.	Влаштування біопереходів	8 560,8	2 126,6	0,0	0,0	24,8
10.	Інші заходи передбачені проектною документацією:	639 586,1	221 501,5	57 694,6	28 969,7	48,2
	<i>шумозахисна стінка</i>	85 718,2	7 032,6	3 156,7	0,0	11,9
	<i>садіння дерев</i>	26 578,3	2 580,9	6,5	0,0	9,7
	<i>роботи з влаштування дорожнього одягу з перехідно-швидкісними та зупинковими смугами і з'їздами з твердим покриттям</i>	136 951,3	135 475,9	0,0	0,0	98,9
	<i>влаштування вигрібних ям</i>	8,2	0,0	0,0	0,0	0
	<i>перекладання, влаштування мереж каналізації</i>	65 339,2	38 510,2	1 265,5	0,0	60,9
	<i>влаштування підпірних стін</i>	1 530,5	1 356,0	0,0	0,0	88,6
	<i>зняття та поновлення рослинного шару ґрунту</i>	57,8	0,0	0,0	0,0	0
	<i>відновлення гончарного дренажу</i>	231,7	0,0	0,0	0,0	0
	<i>влаштування верхнього шару а/б по білощербневому покриттю</i>	308 873,5	36 090,2	52 018,1	28 969,7	37,9
	<i>дощеприймальні колодязі</i>	44,7	44,7	0,0	0,0	100
	<i>влаштування водовідводу</i>	1 247,8	0,0	1 247,8	0,0	100
	<i>трелювання деревини та викорчування пнів</i>	411,0	411,0	0,0	0,0	100
	<i>перенесення родючого шару ґрунту</i>	12 593,9	0,0	0,0	0,0	0
Разом		1 349 234,9	491 261,2	78 110,0	36 548,5	44,9

Виконання природоохоронних заходів під час будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг протягом 2013–2014 років по областях

тис. грн

Область	2013 рік	2014 рік	Види робіт
Вінницька	387,5	17,8	ремонт (перебудова) водопропускних труб, встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо, вивіз відходів (побутових, будівельних), укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)
Волинська	355,8	0,0	рекультивация земель, відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту, облаштування майданчиків для приготування і складування дорожньо-будівельних матеріалів, укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)
Дніпропетровська	549,7	0,0	укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), облаштування майданчиків для приготування і складування дорожньо-будівельних матеріалів, встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень, регуляційних споруд тощо
Житомирська	25,0	0,0	укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)
Закарпатська	0,0	0,0	-
Запорізька	1867,7	969,1	влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг, укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)
Івано-Франківська	5 995,0	0,0	ремонт (перебудова) водопропускних труб, галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо
Київська	7 274,8	3954,8	шумозахисні екрани, вирубка та компенсаційна посадка дерев, відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту, укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг, перекладання, влаштування мереж каналізації, ремонт (перебудова) водопропускних труб, вивіз відходів (побутових, будівельних)
Кіровоградська	0,0	0,0	-
Львівська	432,6	0,0	відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту
Миколаївська	0,0	0,0	-
Одеська	53 389,2	28978,3	верхній шар покриття, ремонт (перебудова) водопропускних труб, вивіз відходів (побутових, будівельних), укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)
Полтавська	2 913,0	1331,0	рекультивация земель, вивіз відходів (побутових, будівельних), укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо)
Рівненська	1 215,5	0,0	укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо
Сумська	65,6	0,0	встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо
Тернопільська	0,0	0,0	-
Харківська	1 247,8		влаштування водовідводу
Херсонська	536,4	1297,5	укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), облаштування майданчиків для приготування і складування дорожньо-будівельних матеріалів
Хмельницька	772,1	0,0	ремонт (перебудова) водопропускних труб, рекультивация земель
Черкаська	0,0	0,0	-

Область	2013 рік	2014 рік	Види робіт
Чернівецька	1 082,4	0,0	встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стін, протилавинних галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо, відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисту
Чернігівська	0,0	0,0	-
Разом:	78 110,0	36 548,5	

Виконавці Першого та Другого проектів покращення автомобільних доріг та безпеки руху, які реалізовувалися за рахунок коштів, передбачених угодами між Україною та МБРР

тис. грн

№ контракту	Підрядник	Ділянка, (км)	Термін дії контракту	Загальна сума контракту	Сплачено	
					2013 рік	2014 рік
<i>Проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху. Частина 1. Ремонт а/д М-03 Київ-Харків-Довжанський</i>					541 231,2	231 927,9
1	ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком"	44+500 - 90+000	06.2010 – 11.2014	779 083,9	158 427,5	17 076,4
2	ONUR Taahhut Tasimacilik ve Ticaret Limited Sirketi	90+000 - 126+700	06.2010 – 08.2013	688 399,0	25 329,9	-
3	ВАТ "Південьзахідшляхбуд" (Контракт розірвано з 10.05.2014)	126+700 - 158+000, 185+000 - 191+400	05.2010 – 11.2013	378 512,3	121 568,4	7 229,5
3	ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком"	126+700 - 158+000, 185+000 - 191+400	06.2014 – 02.2015	345 219,0	-	163 249,4
4	ONUR Taahhut Tasimacilik ve Ticaret Limited Sirketi	164+500 - 170+500	08.2011 – 05.2013	173 314,3	6 083,7	-
5	ONUR Taahhut Tasimacilik ve Ticaret Limited Sirketi	239+317 - 329+050	03.2012 – 12.2014	474 061,0	208 993,6	44 372,6
6	ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком"	196+600	06.2012 – 11.2014	33 590,7	20 828,1	-
<i>Проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху. Частина 2. Поліпшення безпеки дорожнього руху</i>					123 352,6	16 919,0
1	ВАТ "Південшляхбуд"	662+750 - 680+200	04.2011 – 08.2013	132 537,3	30 878,9	-
2	ВАТ "Південшляхбуд" (припинено за форс-мажором 20.05.2014)	690+485 - 704+508	07.2011 – 05.2014	37 118,4	23 773,5	-
3	ПАТ "Мостобуд" (Контракт розірвано 04.12.2014)	444+500	02.2012 – 09.2014	5 692,6	4 314,5	-
4	ПАТ "Мостобуд" (Контракт розірвано 04.12.2014)	298+075 - 298+750	02.2012 – 09.2014	6 106,1	3 991,2	1 282,3
5	ПАТ "Південшляхбуд" (припинено за форс-мажором 20.05.2014)	681+000 - 686+000	04.2013 – 03.2014	76 031,2	60 394,5	15 636,6
<i>Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху. Ремонт а/д М-03 Київ-Харків-Довжанський</i>					624 060,7	663 712,9
1	Todini Costruzioni Generali S.p.A	210+000 - 275+000	04.2013 – триває	967 665,9	350 227,8	302 447,5
2	Todini Costruzioni Generali S.p.A	282+000 - 333+250	04.2013 – триває	926 615,0	273 832,9	361 265,3

Інформація про виконавців проекту "Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на підходах до м. Києва", що реалізується за рахунок коштів ЄБРР та ЄІБ

тис. євро

№	Підрядник	Ділянка, км	Тривалість контракту	Загальна сума	Сплачено	
					2013 рік	2014 рік
1	СП «Todini Costruzioni Generali S.p.A - Akkord Industry Construction	км 128+000 - км 68+430 М-06	08.2011 12.2015	113 164,1	18 198,0	1 525,6
2	Investment Corporation OJSC - Salini Costruttori S.p.a»	км 68+430 - км 14+080 М-06	08.2011 12.2015	166 904,8	46 116,3	7 319,6
3	ВАТ "Євраскон"	км 30+600 - км 64+000 М-07	10.2011 11.2014	39 681,4	20 712,7	4 749,6
4	ТОВ "Шляхове будівництво "Альтком"	км 17+740 - км 36+500; км 42+000 - км 87+000 М-05	05.2013 01.2016	94 468,3	14 031,6	8 621,4
5	ONUR Taahhut Tasimacilik ve Ticaret Limited Sirketi	км 14+740 - км 43+345 N -01	12.2014 04.2019	47 736,7	-	4 773,7
6		км 434+230 - км 621+500 М-06 (OPRC)	08.2014 08.2021	63 521,7	-	3 176,1
Всього		х	х	525 477,0	99 058,6	30 166,0

**Виконання запланованих проектно-кошторисною документацією
природоохоронних заходів за видами робіт у натуральних показниках**

Вид природоохоронних робіт, од. виміру	Передбачено проектно- кошторисною документацією	Виконано			
		станом на 01.01.2013	2013 рік	2014 рік	%
Укріплення узбіч та укосів земельного полотна (засів трав, одернування тощо), м ²	6 129 782,2	1 313 384,0	180 161,3	125 257,7	26,4
Облаштування майданчиків для приготування і складування дорожньо-будівельних матеріалів, м ² /шт	118 151/74	40 485/32	11 118/3	0,0	47/43
Вивіз відходів (побутових, будівельних), т	275 266,0	194 175,9	2 593,2	2 890,5	72,5
Встановлення і влаштування у зоні розташування мостів підпірних стіл, протилавинних галерей, захисних укріплень регуляційних споруд тощо, шт	89,0	29,0	18,0	0,0	52,8
Відновлення діючих та влаштування нових споруд берегозахисну, м ³	29 812,4	6 702,0	1 157,4	0,0	26,4
Ремонт (перебудова) водопропускних труб, шт/пог.м	396/6 539,1	181/2 775,6	18/237,8	0,0	50/46
Влаштування очисних споруд поверхневого водовідводу автомобільних доріг, м ³ /шт	9320,2/234	2571,4/95	666,7/3	1456,7/4	50/44
Рекультивация земель, га/м ³	618,4/2 328 030,5	61,5/288 164,7	1,1/5 733	2,6/3 102	11/13
Влаштування біопереходів	6,0	2,0	0,0	0,0	33,3
Інші заходи передбачені проектною документацією	-	-	-	-	-
<i>шумозахисна стінка, пог. м.</i>	<i>19 605,0</i>	<i>1 241,0</i>	<i>1,0</i>	<i>0,0</i>	<i>6,3</i>
<i>садіння дерев, шт.</i>	<i>43 875,0</i>	<i>20 159,0</i>	<i>101,0</i>	<i>0,0</i>	<i>46,2</i>
<i>роботи по влаштуванню дорожнього одягу з перехідно- швидкісними та зупинковими смугами і з'їздами з твердим покриттям, км</i>	<i>18,0</i>	<i>18,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>
<i>влаштування вилітних ям, шт.</i>	<i>2,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	
<i>перекладання, влаштування мереж каналізації, м</i>	<i>6 629,0</i>	<i>4 558,0</i>	<i>82,0</i>	<i>0,0</i>	<i>70,0</i>
<i>влаштування підпірних стін, м</i>	<i>153,0</i>	<i>153,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>
<i>зняття та поновлення рослинного шару ґрунту, м³</i>	<i>855,8</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>відновлення гончарного дренажу, м</i>	<i>1 766,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>влаштування верхнього шару а/б по білощобневому покриттю, м²</i>	<i>1 541 944,5</i>	<i>269 756,0</i>	<i>282 339,2</i>	<i>216 363,0</i>	<i>49,8</i>
<i>очисні споруди, од.</i>	<i>4,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>доцеприймальні колодязі, шт</i>	<i>8,0</i>	<i>8,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>
<i>влаштування водовідводу, м²</i>	<i>2 089,0</i>	<i>0,0</i>	<i>2 089,0</i>	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>
<i>трелювання деревини та викорчовування пнів, шт.</i>	<i>11 290,0</i>	<i>11 290,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>100,0</i>
<i>перенесення родючого шару ґрунту, м³</i>	<i>288 968,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>